

Dopady SZP EU na rozvoj zemědělství v centrální části Drahanské vrchoviny

Michael KRÁL, Petra PALASOVÁ, Hana SVOBODOVÁ, Antonín VĚŽNÍK

Abstract: *The Czech agriculture has undergone fundamental changes after the accession to the EU – the most significant is fall of livestock production at the expense of crop production. However, changes in crop production also often go through basically undesirable changes. The main objective of this paper is the analysis of these major changes in agriculture, which is strongly reflected in the marginal area, which is the central part Drahanská vrchovina upland.*

Keywords: *agriculture, Common Agricultural Policy, livestock production, crop production*

1. Úvod

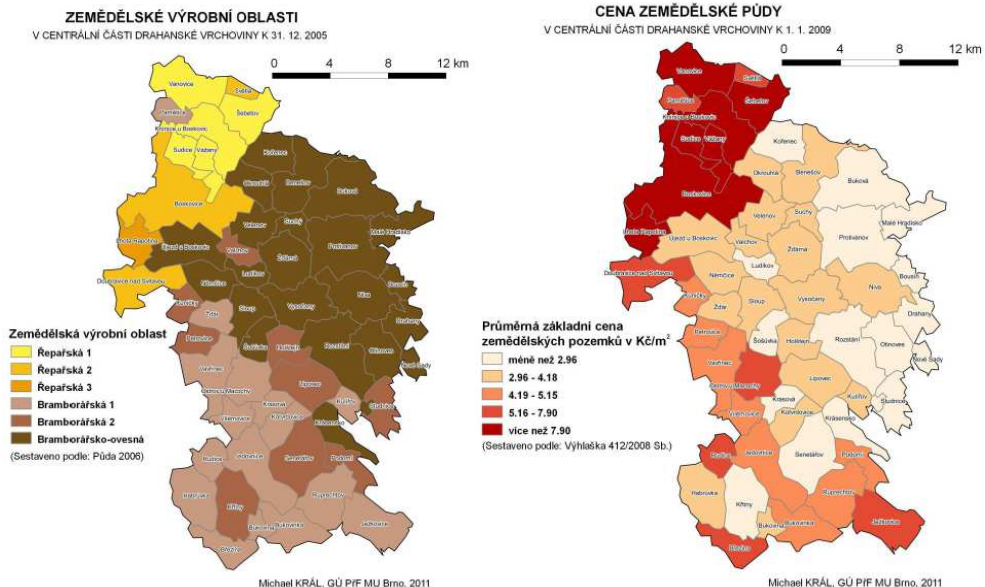
Za posledních dvacet let se české zemědělství potýká s neustálým poklesem produkce. Vyjádřeno ve stálých cenách, je na dvou třetinách výroby z počátku 90. let 20. století, v zaměstnanosti dokonce na pouhé čtvrtině. Zatímco druhý údaj lze považovat vlastně za pozitivní (zvyšuje se produktivita práce), první znamená, že ČR ztratila svoji soběstačnost prakticky ve všech zemědělských komoditách. Pokles je způsoben zejména propadem tržeb ze zemědělských komodit v důsledku pádu jejich cen, přičemž ceny zemědělské produkce klesly pod úroveň roku 1993. Výsledkem nepříznivého cenového vývoje je vedle pokračujícího snižování počtu zaměstnaných v oboru také pokles stavu hospodářských zvířat. Lze hovořit o určité formě extenzifikace českého zemědělství, přičemž v podobném duchu se vyjadřuje i R. Kulikowski (2005) v případě Polska.

České zemědělství vykazovalo od vstupu do Evropské unie (EU) zisk kvůli dotacím, v letech před vstupem bylo převážně ztrátové. Ačkoli se může dle výše objemů dotací zdát, že českému zemědělství se po našem vstupu do EU daří lépe, skutečná čísla hovoří o něčem úplně jiném. Po vstupu ČR do EU neustále výrazně klesá rozměr českého zemědělství. V podstatě je zřejmé, že bez úhrady dotací by bylo zemědělství jako takové ztrátové, čímž se prohlubuje se závislost zemědělských subjektů na příjmech z dotací (Štolbová, Hlavsa, 2008). Srovnatelné propady zemědělství jsou patrné nejen v postsocialistických státech střední a východní Evropy, ale také vlivem globálních procesů a nevhodně nastavené Společné zemědělské politiky EU také v zemích západní Evropy. Hybné síly propadů jsou však v těchto zemích odlišné, navíc propady ve státech EU-15 nejsou tak výrazné jako v nově přistoupivších státech.

Analýza regionální diferenciace v období společenské transformace je základním pracovním rámcem studií vývojových tendencí agrorurálních struktur v geografické literatuře. Stěžejním tématem tímto směrem zaměřených prací je problematika divergenčního vývoje sociálně-ekonomických diferencí mezi jednotlivými regiony, jako např. v studiích V. Jančáka a A. Götze, (1997), A. Věžníka a L. Bartošové (2004), A. Věžníka a O. Konečného (2011) nebo H. Svobodové a A. Věžníka (2011) vztahující se k České republice, P. Spišiaka a kol. (2005) na Slovensku, J. Neméthové (2009) v Nitranském kraji, polských autorů W. Hasińskiho (1999) a R. Kulikowskiho (2005) a práce D. Turnocka (1997) a A. H. Sarrise a kol. (1999) zachycující region střední a východní Evropy.

2. Struktura zemědělství do roku 1990

Oblast centrální Drahanské vrchoviny (obr. 1) měla a má ve vývoji zemědělství svá specifika, která plynou především z její geografické polohy. V této venkovské a relativně vysoko položené oblasti bylo zemědělství, spolu s lesnictvím základním zdrojem obživy již od doby prvního osídlení člověkem. Průmyslu byl soustředěn do větších měst v okolí a řemeslná výroba měla jen marginální roli. Do počátku socializace zemědělství se tato oblast vyznačovala převážně samozásobitelským zemědělstvím s minimální výrobou pro trh.

Obr. 1. Zemědělské výrobní oblasti a cena zemědělské půdy v centrální části Drahané vrchoviny k 1. 1. 2009 (Zdroj: Půda 2006; Vyhláška 412/2008 Sb.)

Ve studovaném území převažovalo soukromé zemědělství až do poloviny 50. let 20. století. První jednotné zemědělské družstvo (dále pouze JZD) v centrální části Drahané vrchoviny byly I. nebo II. typu s malým zapojením zemědělců. V roce 1950 vznikají první JZD v Krásensku a v Doubravici nad Svitavou. Přelomový byl rok 1957, kdy vznikl nejvyšší počet JZD, do kterých vstoupila většina sedláků a družstevní sektor se tak stal dominantní. Vznikají již družstva III. typu a od 60. let se začínají slučovat. Většinou se jedná o sloučení dvou až tří sousedních JZD. Stejně jako v celém státě, tak i v centrální části Drahané vrchoviny dochází k největšímu slučování družstev v 70. letech. Během 80. let nevznikala, ani se neslučovala žádná družstva. Další vlna změn územní struktury podniků přichází s transformací po roce 1990.

Podle Agentur pro zemědělství a venkov jednotlivých okresů v území (Blansko, Prostějov, Vyškov) k 31. 12. 1989 na studovaném území hospodařilo celkem sedm JZD. Výměra obhospodařované půdy byla 19 271 ha, z toho orná půda tvořila 16 047 ha. Většinou se jednalo o družstva hospodařící na velkém území. Průměrná výměra zemědělské půdy byla 2 753 ha, tedy více než republiková hodnota (2 500 ha). Největší družstvo bylo JZD Drahaný s 4 886 ha obhospodařované půdy. Nejmenším družstvem bylo JZD Krásensko, které hospodařilo pouze na 1 831 ha. Centrální Drahaná vrchovina sice není příliš příznivá pro zemědělství, ale i přesto procento zornění přesahovalo republikovou hodnotu (75,2 %) a dosahovalo 83,3 %.

Těchto sedm JZD zaměstnávalo k 31. 12. 1989 celkem 3 195 pracovníků. Průměr na jedno družstvo tak byl 456 zaměstnanců. Nejvíce pracovníků mělo JZD Drahaný (552 zaměstnanců), JZD Veselice (528 zaměstnanců), JZD Benešov (518 zaměstnanců). Nejmenším družstvem podle počtu pracovníků bylo JZD Krásensko s 272 zaměstnanci.

Ovšem k tomuto ukazateli se musí přistupovat kriticky. Zejména v 80. letech, totiž docházelo k rozvoji přidružené výroby v JZD, a pracovníci zaměstnaní v této výrobě, byli vedeni jako zaměstnanci v zemědělství. Počet pracovníků zabývajících se skutečně zemědělskou činností byl tedy ve skutečnosti nižší.

Tab. 1. *Výměra obhospodařované plochy a počet zaměstnanců JZD v centrální části Dražanské vrchoviny k 31. 12. 1989*

JZD	Výměra (ha)	Počet zaměstnanců
Benešov	3 331	518
Doubravice nad Svitavou	2892	459
Dražany	4 886	552
Knínice u Boskovic	3 271	461
Krásensko	1 831	272
Lipovec	2 673	405
Veselice	3 359	528

Zdroj: Agentura pro zemědělství a venkov Blansko, Agentura pro zemědělství a venkov Prostějov, Agentura pro zemědělství a venkov Vyškov

Do roku 1990 v této části Dražanské vrchoviny převažovalo pěstování obilovin, které se podílely přibližně ze dvou třetin na osevních plochách. Z obilovin se pěstovala prakticky jen pšenice a ječmen. Mírně převažovala pšenice. Jen marginálně se pěstovalo žito a oves, jehož plochy byly oproti žitu zhruba poloviční. Za dobu socialistického zemědělství se sice podíl obilovin na osevních plochách příliš nelišil, ale velmi se lišil poměr pěstovaných obilovin. Ještě do 60. let byl podíl pšenice, ječmene, žita a ovsu přibližně stejný. Na zbylé třetině orné půdy se pěstovaly brambory, v menší míře luskoviny a řepa. Významná byla produkce lnu (zejména JZD Lipovec).

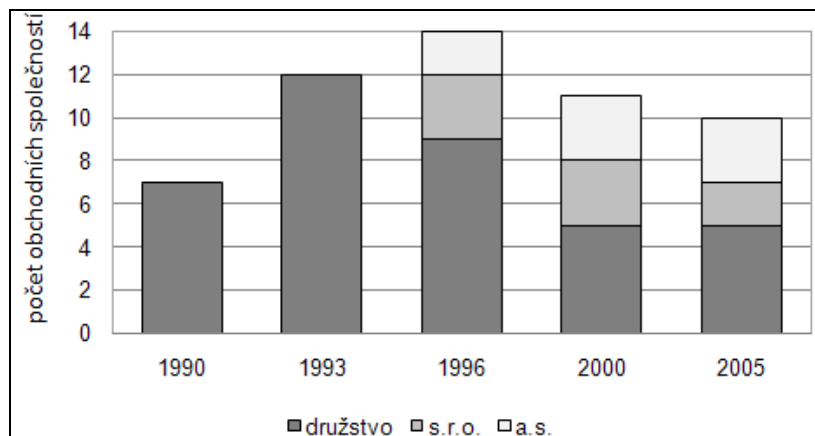
V živočišné výrobě převládá chov prasat, který však dříve nebyl tak velký, neboť byl koncentrován do společných zemědělských podniků, které se nacházely mimo vymezenou oblast. Chov skotu byl nižší, i když podle počtu kusů se v době socialismu příliš nelišil a tak ztrácel jen relativně na významu. Dojnice se pohybovaly přibližně na jedné třetině stavu skotu. Významnější byl i chov ovcí. Tradiční byl i chov koz, ovšem většinou se jednalo o domácí malochovy, který v součtu byl v řádu desetitisíců. Významnější byl též zastoupen chov drůbeže, hlavně kuřat. Stavby koní byly významnější pouze v 50. letech a na počátku 60. let 20. století. Po zavádění mechanizace se jejich stavy snižovaly.

3. Transformace zemědělství

Jak bylo uvedeno, tak v roce 1989 hospodařilo na vymezeném území sedm JZD. Na počátku transformace se tato družstva nejdříve podle zákona přejmenovala na zemědělská družstva (dále jen ZD). Samotná transformace těchto ZD většinou proběhla transformací na zemědělské družstvo, v jednom případě na zemědělsko-obchodní družstvo. Od roku 1993 začínají vznikat první podniky, které již nejsou nástupnickými subjekty bývalých JZD, ale hospodaří na půdě dříve obhospodařované JZD. V roce 1993 v území hospodařilo 12 podnikatelských subjektů, které měly formu družstva. V období od roku 1990 do roku 2004 zde vzniklo, včetně transformovaných družstev, 24 podniků právnických osob, z toho 3 společnosti s ručením omezeným a 4 akciové společnosti, zbytek byla družstva. Za stejné období zaniklo nebo je v likvidaci 12 družstev a jedna společnost s ručením omezeným. Jedna společnost se přestala věnovat zemědělské výrobě a věnuje se nezemědělské činnosti. Téměř po celé období dominovala družstva, která byla do roku 1994 jedinou formou podniku právnických osob, pouze v období od roku 2000 do roku 2004 nebyla převládající formou. Po roce 1994 vznikají již společnosti s ručením omezeným a v roce 1997 i akciové společnosti. Vývoj struktury podniků právnických osob ve studovaném území zobrazuje obr. 2.

Zejména v první polovině 90. let se z jednotlivých JZD vyčleňují samostatně hospodařící rolníci (SHR). Po první vlně rozmachu SHR v první polovině 90. let dochází v tomto sektoru k útlumu. Řada zemědělců svou činnost zanechala, ať již z ekonomického hlediska nebo z důvodu vysokého stáří, popřípadě zemřela a v činnosti po nich nikdo nepokračoval.

Rapidní úbytek pracovní síly v zemědělství po roce 1990 v České republice se projevil i v centrální části Dražanské vrchoviny, a to ještě výrazněji. V roce 2000 působilo v agrárním sektoru na tomto území jedenáct podniků, které zaměstnávaly 812 osob, z toho asi 280 žen. Jedná se tedy o pokles asi na čtvrtinu stavu z roku 1989, oproti tomu za stejné období v České republice poklesl počet pracujících v primárním sektoru na asi 38 % stavu o roku 1989 (Statistická ročenka ČR 2009).

Obr. 2. Vývoj struktury podniků právnických osob v zemědělství v centrální části Drahané vrchoviny (Zdroj: terénní šetření)

Počet pracovníků na 100 ha zemědělské půdy se v roce 2000 dostal již pod republikovou hodnotu (5,6) na úroveň 4,4 pracovníka na 100 ha zemědělské půdy. Tento fakt může značit velkou nadzaměstnanost v agrárním sektoru ve studované oblasti, popřípadě vysoký podíl přidružené výroby v roce 1989 oproti roku 2000. K vyššímu odchodu zaměstnanců z agrárního sektoru přispěl taky přechod z intenzivního chovu skotu na extenzivní a snížení chovu prasat, tedy úbytek činností náročnějších na pracovní sílu.

Jak bylo republikovým trendem, tak i na území centrální části Drahané vrchoviny postupně docházelo k úbytkům zemědělské i orné půdy. Podle terénního šetření byly úbytky zemědělské půdy v této oblasti vyšší, než celkově v České republice. Větší snížení orné půdy a naopak větší nárůst trvale travních porostů (TTP) je ve studované oblasti oproti České republice logický a opodstatněný. Nadmožská výška, svažítost terénu, lokalizace CHKO Moravský kras dávají dobré podmínky pro expanzi TTP na úkor orné půdy a s tím spojené snižování procenta zornění.

V období transformace od roku 1990 do roku 2000 klesla výměra zemědělské půdy zemědělských subjektů působících v centrální části Drahané vrchoviny o 731 ha. Na úbytku zemědělské půdy se podílelo hlavně vynětí půdy ze zemědělského půdního fondu na mimozemědělské účely, především kvůli průmyslové a bytové výstavbě, ale i pro zařízení pro volnočasové aktivity. Část tohoto úbytku však může být i nadále zemědělskou půdou, ale vlastněnou subjekty sídlícími mimo vymezené území, které nebyly součástí terénního šetření. Nicméně podle zkušeností se jedná o minimální rozlohu a úbytek zemědělské půdy byl v převážně většině zapříčiněn právě mimozemědělským využitím půdy.

V roce 2000 podniky právnických osob (dále jen PPO) na studovaném území hospodařily na 16 693 ha zemědělské půdy, což představovalo asi 78,6 % zemědělské půdy na vymezeném území. Podniky fyzických osob (dále jen PFO) na 1 900 ha, tedy asi na 9,0 % veškeré zemědělské půdy. Orná půda u PPO a PFO sídlících na studovaném území zaujímal 13 957 ha, procento zornění tedy oproti roku 1989 pokleslo na 75,0 %, ale i nadále přesahovalo republikovou hodnotu (72,0 %). Trvalé travní porosty připadaly na 4 632 ha zemědělské půdy.

V roce 1989 byl agrární sektor na vysoké úrovni, což dokazuje i převaha živočišné výroby nad rostlinnou. Během transformace, však živočišná výroba ztrácela na významu a rostlinná výroba se díky tomu stávala důležitější. Tento trend nepostihl pouze centrální část Drahané vrchoviny, ale celou Českou republiku. V období před vstupem ČR do Evropské unie ještě u všech podniků na studovaném území mírně převažovala živočišná výroba nad rostlinnou.

V rostlinné výrobě nadále dominují obiloviny, které zaujímaly v roce 2000 v centrální části Drahané vrchoviny asi 55 % osevních ploch. Tedy přibližně stejně jako celkově v České republice, kde obiloviny tvořily 53 % osevních ploch (Zemědělství 2007). Z obilovin převažovala pšenice (44 %) a výrazně byl zastoupen také ječmen (31 %). Kukuřice se na osevních plochách obilovin podílela asi 11 %, ale část byla sklizena pouze na siláž. Ostatní obiloviny byly pěstovány jen okrajově. Další významnější plodinou byla řepka, která tvořila asi 12 % osevních ploch. Rostlinná výroba v centrální

části Dražanské vrchoviny se především vyznačovala nižším zastoupením pšenice, která v České republice v roce 2000 tvořila asi 60 % osevních ploch obilovin (Zemědělství 2007). O něco málo vyšší je také zastoupení žita a triticeale.

V živočišné výrobě v roce 2000 dominoval chov prasat a skotu. Drůbež se chovala jen v minimálních počtech 350 ks. Živočišná výroba v centrální části Dražanské vrchoviny je od republikových ukazatelů mnohem více odlišná než rostlinná výroba. V republice důležitý chov drůbeže se zde téměř nevyskytoval. Naprosto chyběl chov ovcí. Rozdíl je také u dvou nejdůležitějších komodit. Prasata zde nebyla tak dominantní jako v ČR a skot je i nadále důležitou komoditou zemědělské výroby.

4. Vývoj zemědělství po vstupu České republiky do EU

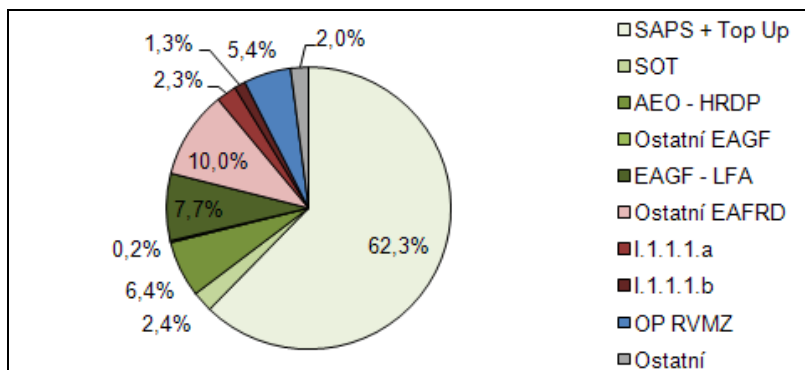
Vývoj agrárního sektoru po přistoupení České republiky k Evropské unii vychází především z Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004–2013). Tato koncepce vychází ze SZP EU, tudíž je zde zahrnuta mnohem širěji problematika venkova, a implementuje ji na podmínky České republiky. Důraz je kladen na zlepšení vztahu zemědělství k životnímu prostředí, zejména formou podmíněných přímých podpor, které se poskytují při splnění určitých podmínek. Dále je kladen větší důraz na obecné služby pro zemědělství a venkov, jako je například vzdělání nebo poradenství. K diverzifikaci a rozvoji zemědělství a venkova se přistupuje decentralizovaně na bázi lokálních, mikroregionálních a regionálních rozvojových programů a projektů.

Od roku 2004 se situace v zemědělském sektoru stabilizovala a v centrální části Dražanské vrchoviny hospodaří deset PPO, z toho je pět družstev, dvě společnosti s ručením omezeným a tři akciové společnosti. V roce 2010 přechází Doubravická a.s. pod Agrofert Holding a.s. Těchto deset subjektů hospodaří na asi 80 % veškeré zemědělské půdy v centrální části Dražanské vrchoviny a asi 75 % orné půdy. PFO pak obdělávají přibližně 10 % zemědělské půdy, přičemž průměr v České republice je téměř 28 %. (Situační a výhledová zpráva Půda, listopad 2009).

Vstup ČR do EU zapříčinil jistotu dotací na půdu, ale konkurenční boj na evropském trhu na druhou stranu způsobil změny ve struktuře výroby. Jistou stabilizaci hospodářské situace podniků po zapojení se do SZP EU dokumentují hospodářské výsledky podniků. V roce 1999 zaznamenaly zisk pouze dva podniky. V roce 2003 to již byla polovina a v roce 2007 již byly všechny společnosti ziskové, z důvodu čerpání dotací. Ovšem hospodářská krize a problémy v agrárním sektoru s výkupními cenami, především živočišných surovin (vepřové maso, mléko) způsobily zhoršení situace podniků. V roce 2010 vykázalo zisk šest podniků, přičemž pouze u třech přesáhl 500 000 Kč. Dva podniky byly ve ztrátě více než 500 000 Kč.

Od vstupu České republiky do EU a možností čerpat podstatně větší prostředky z evropských fondů, zemědělské společnosti ve studované oblasti Dražanské vrchoviny do konce roku 2010 vyčerpaly 698 347 000 Kč. Ze 62,3 % (434 835 437 Kč) se jednalo o přímé platby SAPS s národním dorovnáním Top-Up (viz obr. 3). Na společnou organizaci trhu šlo 16 565 881 Kč (2,4 %), na agroenvironmentální opatření 44 991 502 Kč (6,4 %) a na LFA z EAGF, to je do roku 2007, získaly podniky 53 769 464 Kč (7,7 %). Z EAGF se již čerpala pouze nepatrná částka 1 393 276 Kč na sušená krmiva a intervenční opatření. Na tituly financované z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) šlo 94 927 814 Kč (13,6 %), z toho na investiční akce na modernizaci zemědělské výroby plynulo 24 841 484 Kč. Z předchozího programovacího období z OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (dále jen OPRVMZ) se vyčerpalo 34 841 484 Kč (5,4 %). Ostatní dotace v hodnotě 14 232 000 Kč (2,0 %) byly většinou státní dotace. Z nichž nejvýznamnější byly dotace spojené s cukrovkou na diverzifikaci a restrukturalizaci výroby.

Investiční dotace zaměřené na modernizaci a konkurenceschopnost zemědělství zaujímaly celkem 62 473 110 Kč. Do roku 2007 se jednalo o dotace z OPRVMZ a po roce 2007 z PRV ČR na období 2007–2013. Konkrétně podopatření I.1.1.1 Modernizace zemědělských podniků, které se dělí na modernizaci v živočišné výrobě a modernizaci v rostlinné výrobě. V jednom případě získal podnik dotaci na přidruženou výrobu z PRV na modernizaci dřevovýroby a rozvoj nezemědělské produkce ve výši 2 268 500 Kč.

Obř. 3. Struktura dotací PPO působících v zemědělství na centrální Drahauské vrchovině v letech 2004–2010. (Zdroj: SZIF, terénní řeření)

V novém programovacím období byla zatím nejvíce dotována modernizace v živočišné výrobě, na kterou byly získány dotace v 8 projektech ve výši 16 076 946 Kč u 4 podniků. Na modernizaci v rostlinné výrobě byly uděleny tři dotace u tří podniků v celkové výši 8 764 538 Kč. Polovina projektů byla opět zaměřena na rekonstrukci budov živočišné výroby (dvakrát stáje pro skot, vepřín a dojřrna) ve výši 11 945 576 Kč, zbylé projekty byly zaměřeny na výstavbu přístřešku, seníku a rekonstrukci jímky. Dotace na modernizaci rostlinné výroby byly zaměřeny na posklizňovou linku a výstavbu skladu rostlinných produktů.

Celkem tedy bylo v letech 2004–2010 podpořeno 25 projektů investičního charakteru. Z deseti podniků působících v zemědělství na centrální Drahauské vrchovině získalo takovou dotaci sedm z nich. Z těchto sedmi podniků jen jeden získal pouze jednu dotaci a jeden dvě dotace. Tři podniky získaly dotaci na tři projekty, dva podniky získaly čtyři dotace a jeden podnik dokonce osm dotací. Průměrná výše dotace činila 2 589 664,4 Kč.

Jako hlavní bariéru rozvoje vidí zemědělské podniky i PFO nízkou ochranu domácího trhu s agrárními produkty, kvůli které se na český trh dostávají levnější produkty ze zemí EU-15 a zemědělci jsou nuceni své komodity nabízet za nižší ceny, často na úrovni výrobních nákladů, nebo i pod ní. Často mají také problémy s odběrateli a jejich platbami. U některých komodit je těžké sehnat odběratele a často odběratel platí se zpožděním. Jistotu rentability zemědělské výroby, kterou SZP EU podporuje, dokumentuje i fakt, že pouze čtyři podniky vidí jako bariéru rozvoje nevyhovující vlastní ekonomickou situaci.

Úbytek pracovních sil v zemědělském sektoru pokračoval i po vstupu ČR do EU, ale již zdaleka ne takovým tempem jako v 90. letech. V roce 2008 již v zemědělství působilo pouze 10 podniků, které zaměstnávaly 552 osob, z toho 173 žen. V roce 2010 tytéž firmy zaměstnávaly 499 osob, z toho 171 žen.

Po rapidním úbytku pracovníků v zemědělství v 90. letech se tempo snížilo na úroveň republikové hodnoty. V roce 2008 pracovalo v zemědělství na centrální Drahauské vrchovině 17,3 % zaměstnanců oproti roku 1989, v roce 2010 dokonce jen 15,6 %, přičemž republikové hodnoty byly v roce 2008 25,3 % a v roce 2009 24,5 % (Statistická ročenka České republiky 2010). Počet pracovníků na 100 ha zemědělské půdy díky tomu poklesl na 3,3 v roce 2008, respektive 3,1 v roce 2010. Tento ukazatel se tedy dostal pod republikovou úroveň, kde v roce 2008 připadalo na 100 ha zemědělské půdy 3,7 pracovníků (Situační a výhledová zpráva Půda, listopad 2009).

Struktura zaměstnanosti podle pohlaví nevykazuje oproti údajům za celou Českou republiku výrazné diference. Mezi lety 2000 až 2010 se pohybuje podíl žen kolem 34 %. Nepříznivá věková struktura u zaměstnanců v zemědělství dána nízkými výdělky v tomto sektoru a jeho neatraktivitou se projevuje i v centrální části Drahauské vrchoviny a lze i nadále očekávat pokračování tohoto nepříznivého trendu. K 31. 12. 2008 připadalo na věkovou kategorii 15–29 let 9,8 %. Do věkové kategorie 30–44 let spadá 27,2 % zaměstnanců a do kategorie 45–59 let 54,0 % pracovníků. Poslední kategorie 60 a více let se podílí 9,1 % na počtu zaměstnanců.

Postupně se zlepšuje struktura zaměstnanosti podle dosaženého vzdělání. Pouze se základním vzděláním je na centrální Drahauské vrchovině asi 7,4 % zaměstnanců. Většina osob (68,3 %) pracujících v zemědělství je vyučena. Středoškolské vzdělání s maturitou má 19,6 % a podíl vysokoškolsky vzdělaných je 4,7 %.

Zemědělské společnosti obhospodařovaly v roce 2000 16 693,1 ha zemědělské půdy, do roku 2008 klesla výměra zemědělské půdy o 89,9 ha. Ale mezi lety 2008 a 2010 dokonce o 338,92 ha na 16 264,28 ha zemědělské půdy. Klesala nadále i plocha orné půdy. V roce 2000 bylo u těchto podniků procento zornění 75,0 %, v roce 2008 již 72,4 % a v roce 2010 je to jen 70,5 %. Naopak rostou výměry TTP, které v současné době zaujímají 4 743,19 ha, tedy více než podle evidence ČSÚ, což je dáno jinou metodikou zjišťování údajů. SHR obhospodařují přibližně 1 500 ha zemědělské půdy. Průměrná velikost PPO je 1 626, 4 ha.

Tab. 2. *Struktura zemědělské půdy na centrální Dražanské vrchovině a u zemědělských podniků působících na centrální Dražanské vrchovině v letech 2000–2008*

Rok	Podniky právnických osob				Land-use podle ČSÚ			
	zem. půda (ha)	orná půda (ha)	TTP (ha)	zornění (ha)	zem. půda (ha)	orná půdy (ha)	TTP (ha)	zornění (ha)
2000	16693,1	12519,9	4213,4	75,0	-	-	-	-
2001	-	-	-	-	21248,7	16219,8	3880,0	76,3
2008	16603,2	12018,5	4584,7	72,4	21105,0	15981,3	3986,8	75,7
2010	16264,3	11471,1	4743,2	70,5	-	-	-	-
I _{08/00}	0,995	0,96	1,088	0,965	-	-	-	-
I _{08/01}	-	-	-	-	0,993	0,985	1,025	0,992
I _{10/08}	0,980	0,954	1,035	0,974	-	-	-	-

Zdroj: ČSÚ, časové řady; terénní šetření

Při porovnání výsledků z terénního šetření u zemědělských podniků s land-use z územně analytických podkladů ČSÚ, lze vysledovat poněkud odlišnou strukturu zemědělské půdy. Zemědělské podniky mají nižší procento zornění a vyšší zastoupení TTP. Vliv na to má dotační politika EU, která podporuje zatravnění zemědělské půdy v méně příznivých podmínkách a také vazbu těchto ploch na chov dobytka, kterému se téměř výlučně věnují kvůli náročnosti pouze zemědělské podniky a nikoliv PFO nebo jiní majitelé a nájemci zemědělské půdy. Tento fakt dokumentuje i větší dynamika nárůstu ploch TTP u zemědělských podniků, které od roku 2000 do roku 2008 narostly o 8,8 %, kdežto podle land-use ČSÚ tyto plochy narostly od roku 2001 do roku 2008 jen o 2,5 %, což je způsobeno i jistým zpožděním zveřejňovaných údajů. Tento nárůst byl kompenzován větším úbytkem orné půdy, který u zemědělských podniků poklesl o 4,0 %, ale celkově na území centrální části Dražanské vrchoviny pouze o 1,5 %, přičemž celkový pokles zemědělské půdy byl na stejné úrovni. U zemědělských podniků o 0,5 %, celkově o 0,7 %.

K relativně velké dynamice změn u zemědělských podniků došlo v posledních třech letech (od roku 2008 do roku 2010). Za toto období poklesly výměry více než za předchozí osmileté období. Rozloha obhospodařované zemědělské půdy klesla o 2,0 %, u orné půdy byl pokles dokonce o 4,6 %. V soulahu s předchozím trendem nadále rostla plocha TTP (o 3,5 %). Důvodů tak vysokého poklesu zemědělské půdy, kdy šlo většinou o ornou půdu, je několik. Relativně horší období pro zemědělský sektor, který začal již před hospodářskou krizí, v které se ještě situace zhoršila, vedla některé podniky k omezení výroby a poklesu půdy. Část ploch byla skoupena na výstavbu, ať již rodinných domů, či jinou, většinou průmyslovou, často spojenou s výstavbou fotovoltaických elektráren, nebo výstavbu infrastruktury. Někteří vlastníci půdy také neprodloužili zemědělským podnikům nájem a hospodařili na své půdě sami, většinou formou výsadby energetických plodin (např. rychle rostoucích dřevin) za vidinou zisku z jejich prodeje na výrobu energie, neboť toto období je nakloněno výrobě energie z obnovitelných zdrojů.

Při srovnání se změnami ve struktuře zemědělské půdy v České republice mezi roky 2000 a 2008 se změny na centrální části Dražanské vrchoviny příliš neliší. Pokles zemědělské půdy i orné půdy je na republikové úrovni. Jen TTP mají vyšší nárůst (ČR – 1,6 %) (Situční a výhledová zpráva Půda, listopad 2009). Procento zornění také klesá stejným tempem, i když je i nadále na tuto oblast relativně vysoké. Mírně odlišné výsledky jsou při srovnání s údaji pouze za zemědělské podniky na centrální Dražanské vrchovině s republikovými údaji. Pokles zemědělské půdy je stejný, ale u zemědělských podniků je vyšší tempo úbytku orné půdy a procenta zornění. Naopak rychleji rostou plochy TTP.

5. Zemědělská výroba

Zemědělské společnosti zabývající se zemědělstvím neprovozují pouze zemědělskou výrobu, ale část tržeb obstarává i přidružená výroba i služby. U šesti podniků se zemědělská činnost podílí na tržbách více než 90 %. Zbylé tržby jsou většinou získané autodopravou, opravami mechaniky a drobnou kovovýrobou a v jednom případě výrobou plastových obalů. Pouze jedna společnost má tržby ze 100 % pokryté zemědělskou činností. Mezi roky 2008 a 2010 se významněji zvýšily tržby z mimozemědělské činnosti (výroba plastových obalů a opravy mechanizace) u jednoho podniku a naopak u jednoho podniku význam přidružené výroby (kovovýroba) poklesl.

Podíl tržeb podle rostlinné a živočišné výroby se od vstupu do EU mírně změnil. Kvůli nižším výkupním cenám živočišných komodit podíl živočišné výroby na tržbách klesá a je v současnosti přibližně na stejné úrovni. Řada podniků byla nucena omezit živočišnou výrobu, zvláště chov prasat, který řada podniků zrušila a chov skotu nebo jiného dobytka tuto ztrátu nenahradil. Roční rozdíl v podílu živočišné a rostlinné výroby na tržbách společností jsou dány především příznivými podmínkami pro rostlinnou výrobu a výkupními cenami komodit, zvláště rostlinných, které jsou více kolísavé. V dlouhodobějším průměru převažuje rostlinná výroba u tří společností. V jednom případě se podílí na tržbách asi 60 % a ve dvou případech přibližně 55 %. U čtyř podniků se rostlinná a živočišná výroba podílejí na tržbách zhruba stejným dílem. Převažující živočišná výroba je u tří podniků. V jednom případě se živočišná výroba podílí na tržbách asi 55 % a ve dvou případech 60 %. Zaměření zemědělské výroby je tedy spíše dáno schopností zajistit si odbyt, než přírodními predispozicemi nebo velikostí společnosti.

Odběratelé rostlinných komodit jsou především mimo oblast centrální Dražanské vrchoviny a u většiny podniků i mimo okres. Spektrum odběratelů je poměrně pestré. Významným odběratelem je SOUFFLET AGRO, a.s. se sídlem v Prostějově, který je téměř výhradním odběratelem zejména sladovnického ječmene. K významnějším odběratelům rostlinných komodit, zejména obilnin, patří Lukrom spol. s r.o. se sídlem v Lípě. Dále MORAGRO, a.s. se sídlem v Prostějově a GPM ENGINEERING, s.r.o. se sídlem ve Skalici nad Svitavou, které kromě obilnin odebírají též řepku.

U živočišných produktů je již podíl odběratelů z oblasti centrální Dražanské vrchoviny podstatně vyšší. Zejména u mléka, kde Mlékárna Otínoves, s.r.o. je téměř výhradním odběratelem u pěti podniků a u dalšího se na odběrech významně podílí. Významnější odběratel mléka je již pouze Morava, mlékárenské odbytové družstvo se sídlem ve Vyškově. U masa je již podíl odběratelů mimo region či okres vyšší, ale i na maso se podílejí odběratelé z místního regionu a to Řeznictví a uzenářství Hebelka, s.r.o. se sídlem v Němčicích. Významným odběratelem hovězího masa jsou ještě podniky Makovec, a.s. se sídlem v Prostějově a CZ Delta, s.r.o. se sídlem ve Vestci.

5.1 Rostlinná výroba

Z rostlinné výroby si dominantní postavení na centrální části Dražanské vrchoviny udržují obiloviny, které se podílejí na osevních plochách PPO na rok 2011 60,0 %. Nejpěstovanější obilninou je stále pšenice, která se na celkových osevních plochách podílí 24,3 %, druhou nejčastější plodinou je tradičně ječmen, který zaujímá 17,1 % plochy. Kukuřice se pěstuje přibližně na 9,1 % osevních ploch, nicméně je zde zahrnuta i kukuřice pěstovaná na siláž, která se však za příznivých podmínek může nechat vyzrát na zrno. Relativně velké plochy si udržuje žito, které bylo v těchto podmínkách dříve dominující plodinou, ale dnes pokrývá asi jen 6,3 % orné půdy. Nejméně pěstovanými obilovinami jsou tritice (2,0 % plochy) a oves (1,2 %). Z ostatních plodin významnější plochy zaujímá řepka olejná, která se pěstuje přibližně na 13,4 % orné půdy. Tradičně pěstovaný hrách se již pěstuje jen na 1,6 % plochy. Z ostatních plodin větší plochy připadají na ostropestřec mariánský (1,3 %) a cukrovku (1,1 %), která se však pěstuje pouze v úrodné oblasti kolem Boskovic. Pícniny na orné půdě zabírají asi 5,3 %. Ostatní plodiny zabírají nevýznamné plochy. Osevní plochy vybraných plodin znázorňuje tab. 3.

V porovnání s Českou republikou je podíl obilovin v posledních letech na stejné úrovni. Nižší je podíl pšenice, která v ČR tvoří asi jednu třetinu osevních ploch, kdežto na centrální části Dražanské vrchoviny přibližně jen jednu čtvrtinu. Naopak o něco vyšší je podíl ječmene, ale jen zhruba o 1,5 %. Vyšší zastoupení na Dražanské vrchovině má žito, které v ČR tvoří jen asi 1,2 %. V posledních letech je v ČR o něco větší zastoupení ovsa (2,1 % oproti 1,2 %).

Při srovnání změny struktury osevních ploch v centrální části Dražanské vrchoviny od roku 2000 lze konstatovat, že obiloviny si stále drží své postavení, v absolutních číslech sice došlo k mírnému poklesu, ale v relativních, naopak k mírnému nárůstu, zejména mezi lety 2008 a 2011, kdy podíl osevních ploch narostl o 4,7 %. Nejvýznamnější nárůst zaznamenalo žito, kukuřice a hrách.

Tab. 3. Osevní plochy vybraných plodin u PPO na centrální části Dražanské vrchovině v letech 2000, 2008 a 2011

Plodina	Osevní plochy (ha)			Osevní plochy (%)		
	2000	2008	2011	2000	2008	2011
Pšenice	3118	2829	2785	24,9	23,5	24,3
Ječmen	2291	2323	1964	18,3	19,3	17,1
Žito	513	507	721	4,1	4,2	6,3
Oves	203	170	137	1,6	1,4	1,2
Triticale	347	323	227	2,8	2,7	2,0
Kukuřice	698	853	1046	5,6	7,1	9,1
Obilniny celkem	7170	7005	6881	57,3	58,3	60,0
Řepka olejná	1447	1370	1536	11,6	11,4	13,4
Hrách	121	114	183	1,0	1,0	1,6

Zdroj: terénní šetření

Významnější diference v dynamice změny struktury osevních ploch byly především u triticale, ova, žita a kukuřice. V centrální části Dražanské vrchoviny plochy ova a triticale klesaly, ale republikový trend byl opačný. Plochy ova zůstávaly na stejné úrovni a plochy triticale se dokonce v mezi lety 2000 a 2010 zdvojnásobily. Plochy kukuřice rostly jak v centrální části Dražanské vrchoviny, tak i v České republice, ale rychlost nárůstu byla v ČR podstatně vyšší. Plochy kukuřice se v ČR ztrojnásobily, i když od roku 2008 zaznamenaly mírný pokles.

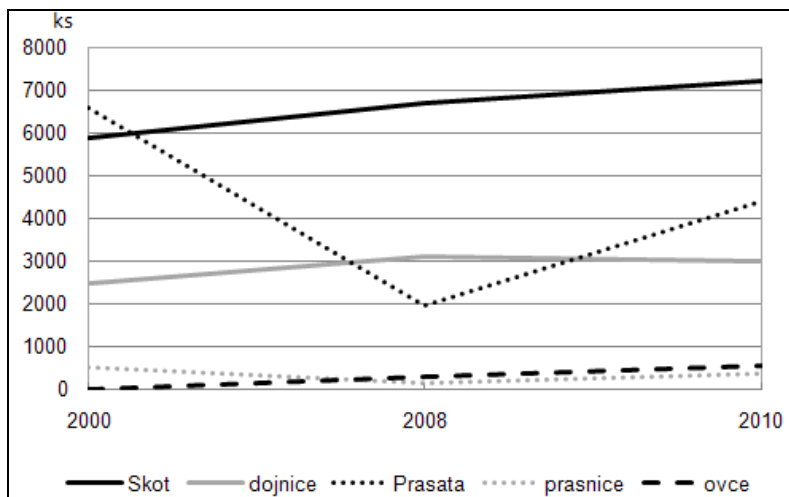
U nejdůležitější plodiny pšenice dochází postupně k úbytku osevních ploch i úbytku podílu na osevních plochách. Výraznější úbytek byl však od roku 2008. Na podílu osevních ploch dokonce mezi lety 2008 a 2011 došlo k nárůstu o 3,4 %. Celkově však na centrální části Dražanské vrchoviny si pšenice udržuje stále svou pozici a vstup do SZP EU se na jejich významu neprojevil. Druhou nejvýznamnější plodinou je ječmen. Jeho plochy poklesly asi o 14,3 %, ale tento pokles byl zaznamenán až od roku 2008. Do roku 2008 se udržoval zhruba na stejné úrovni a v podílu na osevních plochách dokonce jeho význam rostl. V České republice měl vývoj rozlohy osevních ploch stejnou tendenci, jen byl o něco málo pokles výraznější. Plochy žita si udržovaly stejnou výměru, ale v posledních letech vzrostly o více než 40 %. Naproti tomu celkově v ČR tyto plochy v posledních letech klesají. Dobré podmínky jsou na Dražanské vrchovině i pro pěstování ova, ale jeho plochy stále klesají, stejně jako v České republice. V posledních letech se upouští i od pěstování triticale, které naopak v České republice vykazuje rostoucí tendenci, která však od roku 2004 stagnuje. Kvůli nízkým výkupním cenám a nestabilním výnosům se zemědělci zaměřují na rentabilnější a stabilnější komodity. Plochy kukuřice sice v centrální části Dražanské vrchoviny rostou, a to i plochy kukuřice na zrno, nejen na siláž, ale oproti republikovým hodnotám, je tento růst méně jak poloviční.

Mimo obilovin je nejvýznamnější plodina na centrální Dražanské vrchovině řepka olejná, která díky vysokým výkupním cenám (asi dvojnásobně oproti pšenici) je z ekonomického hlediska stěžejní plodinou.

5.2 Živočišná výroba

Živočišnou výrobu v centrální části Dražanské vrchoviny téměř výlučně provozují pouze PPO, PFO se na ní podílejí jen zanedbatelnou částí. Chovem skotu se zabývají všechny studované společnosti. Chov prasat provozují již pouze čtyři podniky, z toho jeden pouze na výkrm. Dva podniky provozují chov ovcí, který je rozšířen i u PFO, ale jejich stavy jsou minimální. Chov drůbeže provozovala jen Doubravická a.s., ale vzhledem k tomu, že neposkytla informace, tak nebyla v šetření zemědělské výroby zařazena. Ostatní živočišná výroba v centrální části Dražanské vrchoviny je již na menší úrovni a zahrnuje chov koz u PFO, z nichž je nejvýznamnější koží farma v Šošůvce s počtem asi 150 kusů, dále chov koní u PFO a chov pštrosů v Doubravici nad Svitavou firmou Pštrosí farma, s.r.o. s počtem 50 kusů.

K 31. 12. 2010 byl v centrální části Dražanské vrchovině početní stav skotu 7 230 kusů, z toho dojnice tvořily 2 987 kusů, tj. 41,3 %. Dle počtu kusů jsou se skotem srovnatelné pouze stavy prasat, které jsou na úrovni 4 417 kusů, z toho 376 prasníc, tedy pouze asi 8,5 %. Počet ovcí byl 557 kusů.

Obr. 4. Početní stavy hospodářských zvířat u zemědělských podniků na centrální Dražanské vrchovině v letech 2000–2010 (Zdroj: terénní šetření)

Celkově v České republice SZP EU zapříčinila pokles stavů skotu, z důvodu větší konkurence ze zahraničí, hlavně Německa a Polska (Situační a výhledová zpráva Skot – Hovězí maso, červen 2010). Dalším důvodem poklesu stavu skotů, respektive dojnic, kdy jsou stále nízké výkupní ceny mléka pohybujícím se na hranici výrobních cen a ani jejich nárůst v první polovině roku 2008 nezastavil pokles stavu dojnic. (Situační a výhledová zpráva Mléko, prosinec 2008). Na Dražanské vrchovině však k poklesu nedošlo, naopak stavy skotu neustále rostou, zejména masného skotu, u dojnic od roku 2008 dochází ke stagnaci a mírnému poklesu kvůli situaci na trhu s mlékem. Důvodem růstu je rozšiřování TTP a dotační politika EU, kdy jsou dotace na TTP vázány na jejich údržbu, která je u některých podniků obstarávána formou extenzivního chovu skotu. Taktéž jsou dotace podmíněny početním stavem hospodářských zvířat, spolu se stabilními výkupními cenami jatečného skotu je chov masného skotu na Dražanské vrchovině ekonomicky zajímavý. Příznivý početní stav dojnic je dán dobrou situací v mlékárenství v regionu, kdy je významným faktorem přítomnost Mlékárny Otínoves, s.r.o., která vytváří stabilní odběratelské podmínky pro zemědělce.

Špatná situace v oblasti chovu prasat se projevila i na centrální části Dražanské vrchoviny. Silná zahraniční konkurence se zemí s větší dotační podporou, dostává zemědělce ČR do situace, kdy cenově nemohou téměř konkurovat. Pokles stavu prasat začal postupně již od 90. let, ale výrazně se zvýšil od roku 2007. (Situační a výhledová zpráva Vepřové maso, prosinec 2010). Pokles stavu prasat v centrální části Dražanské vrchoviny však zkrslil fakt, že ve sledovaném roce byl vepřín v podniku AGROSPOL, agrární družstvo, v rekonstrukci a podnik nevykazoval žádné početní stavy prasat, ale v současnosti je dominantním chovatelem prasat (74,1 %) všech chovaných prasat ve studovaném území). Nicméně pokles významu chovu prasat způsobený vstupem ČR do EU dokumentuje to, že v tomto období zrušilo chov prasat pro ztrátovost tři podniky a dva jej omezily.

Znovu na významu nabývá chov ovcí, který byl zejména pro oblast Moravského krasu tradiční. Vázání dotací na TTP na hospodářská zvířata způsobilo znovuzavedení chovu ovcí již u dvou podniků (KOJÁL Krásensko, družstvo a Zemspol, a.s.). Navíc se tyto podniky snaží i o ekologický chov. Problémem však jsou odběratelé, kteří se na jehněčí maso a na maso z ekologického režimu, v blízkém okolí nenacházejí. Nicméně i tak roste počet ovcí, který v roce 2008 činil 280 kusů u jednoho podniku a v roce 2010 již 557 kusů chovaných ve dvou podnicích.

Závěr

Budoucí vývoj zemědělství v centrální části Dražanské vrchoviny je úzce spojen s SZP EU. Přímé platby se již pomalu dostávají na úroveň zemí EU-15, ale i přesto nemají tuzemští zemědělci situaci jednoduchou, neboť roky, kdy byli zvýhodňováni zahraniční zemědělci, se podepsaly na ekonomické i výrobní situaci podniků. Současná podoba SZP je platná do konce roku 2013 a o nové se stále diskutuje.

Do konce roku 2013 již nelze očekávat větší změny v zemědělské výrobě v této oblasti. Zemědělci ještě budou chtít využít posledních možností na získání dotací na modernizaci své výroby v tomto programovacím období.

V rostlinné výrobě nelze očekávat zásadní změny. Obiloviny, respektive pšenice, zůstanou výsadní plodinou, ale i ječmen si nadále udrží své plochy. Narůst lze očekávat u kukuřice, neboť rozmach výroby energií z obnovitelných zdrojů naskýtá příležitost k pěstování této plodiny, což může být umocněno i výstavbou nové bioplynové stanice v okolí.

Nejvíce však poznamenána živočišná výroba. Na rozdíl od republikového trendu dochází k početnímu růstu stavu skotu, což je dáno podporou extenzivního chovu skotu v LFA. Špatná situace v oblasti výkupních cen mléka, které jsou z důvodu větší konkurence zahraničních, více dotovaných zemědělců, nízké se projevila stagnací stavů dojníc, na rozdíl od masného skotu, který i nadále roste. Ze stejného důvodu, tedy konkurence zahraničních více dotovaných zemědělců, klesají i výkupní ceny vepřového masa a pro řadu podniků se chov prasat stal ztrátovým. Početní stavy prasat tak klesly a tři podniky jej zrušily úplně a další dva jej omezily. Podpora extenzivního chovu a údržba krajiny se projevila i znovuoobením chovu ovcí, které od roku 2004 zavedly dva podniky, ale zatím jsou jen marginální součástí zemědělské výroby. S růstem ploch TTP je spojen i možný nárůst počtů ovcí, ale zde jsou omezené odběratelské možnosti, neboť jehněčí maso není v ČR tak oblíbené jako vepřové či hovězí.

Zemědělci se snaží, zejména u extenzivního chovu skotu a ovcí o jejich ekologický chov, který je více dotován a má vyšší přidanou hodnotu. Problémem jsou odběratelé, neboť v blízkém okolí se nenachází jatka zpracovávající ekologické produkty. Navíc poptávky po těchto produktech není ještě příliš vysoká, ale očekává se její nárůst.

Důležitá pro další vývoj zemědělství tedy bude nová podoba SZP EU. Téměř jisté je zachování přístupů šetrným k životnímu prostředí. Tudíž lze očekávat další zatravňování a rozšiřování extenzivního chovu dobytka. A předpokládaný nárůst poptávky po bioproduktech ovlivní i zaměření zemědělců na ekologické zemědělství, které řada z nich plánuje, zejména tedy v oblasti chovu ovcí a skotu, ale i části rostlinné výroby.

Velmi diskutovanou otázkou je budoucí podoba přímých plateb. Kvůli malé rozloze farem v EU-15 se prosazují tendence jejich krácení velkým zemědělským podnikům, které jsou však z ekonomického hlediska výhodnější. Pokud by k této situaci došlo, tak by opět byli tuzemští zemědělci znevýhodněni a pokračoval by pokles živočišné výroby. Na Dražanské vrchovině by se to projevilo zejména téměř zánikem chovu prasat. Změny v rostlinné výrobě by byly ovlivněny postavením EU k výrobě energie z obnovitelných zdrojů. Pokud by byl i nadále podporován, tak lze očekávat rozšíření plodin sloužících k výrobě energie, především tedy kukuřice, ale i žita, řepky a dalších. S rozšířením těchto plodin by mohly vznikat i nové výrobní energie z obnovitelných zdrojů, především na bioplyn. Nezbytné se ukazuje i hledání nových plodin, které by byly vhodné na pěstování v této oblasti, a které by přinesly nové zdroje příjmů, například dnes se rozšiřující pěstování ostropestřce mariánského. Zavedení nových plodin by tak do jisté míry snížilo závislost na tradičních plodinách, které však pro tuto oblast nejsou nejvhodnější.

Zejména u PFO se v závislosti s podporou diverzifikace hospodářství na venkově nabízí možnost přidružené výroby, popřípadě služeb, jako je obchod, ubytování, agroturistika a další. Značně mohou také být omezeny prostředky na investiční akce na modernizaci výroby.

Literatura

ČSÚ 2002, 2010: Statistická ročenka ČR za rok 2001-2012. [on-line]. Dostupná na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-2#21>>

ČSÚ, *časové řady*. [on-line]. Český statistický úřad, Praha. Dostupný na WWW: <http://http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casove_rady>.

HASIŇSKI, W. 1999: Rolnictwo indywidualne na Dolnym Slasku w okresie transformacji systemowej. Uniwersytet Wroclawski, Wroclaw, 290 pp.

JANČÁK, V., GÖTZ, A. 1997: Územní diferenciacie českého zemědělství a její vývoj. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 81 pp.

KULIKOWSKI, R. 2005: Agricultural problem areas, in Poland, 2002. Moravian Geographical Reports, Vol. 13, No. 1, p. 2-6.

MZe ČR 2003; 2004; 2007; 2010: Zemědělství 2002; 2003; 2006; 2008. 2009.

- MZe ČR 2003; 2009,2010: Situační a výhledové zprávy: Skot – hovězí maso, prosinec. Půda, Obiloviny. Mléko.
- NÉMETHOVÁ, J. 2009: Agropotravinářské štruktury okresu Nitra. Univerzita K. F, Nitra, 192 pp. ISBN 978-80-8094-533-6.
- SARRIS, A. H., DOUCHA, T., MATHIJS, E. 1999: Agricultural restructuring in central and eastern Europe: implications for competitiveness and rural development. *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 26, No. 3, p. 305-330.
- Situační a výhledová zpráva Mléko, prosinec 2008* [on-line]. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný na WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/2922/MLEKO_12_2008.pdf>.
- Situační a výhledová zpráva Půda, listopad 2009* [on-line]. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, [cit. 16. listopadu 2010]. Dostupný na WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/situačni-a-vyhledove-zpravy/puda/>>.
- Situační a výhledová zpráva Skot – Hovězí maso, červen 2010* [on-line]. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný na WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/80327/SKOT_6_2010.pdf>.
- Situační a výhledová zpráva Vepřové maso, prosinec 2010* [on-line]. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný na WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/100007/VEPROVE_12_2010.pdf>.
- SPIŠIAK, P. (eds.) 2005: Agrorurálne štruktury Slovenska po roku 1989. Geografika, Bratislava, 186 pp. ISBN 80-969338-4-1.
- Statistická ročenka České republiky 2009* [on-line]. Český statistický úřad, Praha, 2010, [cit. 8. 4. 2011]. Dostupný na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/publ/0001-09-2009>>
- Statistická ročenka České republiky 2010* [on-line]. Český statistický úřad, Praha, 2010, [cit. 8. 4. 2011]. Dostupný na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/0001-10->>
- ŠTOLBOVÁ, M., HLAVSA, T. 2008: The impact of the LFA payments on the FADN farms in the Czech Republic. *Agric. Econ. – Czech* 54, č. 10, s. 489–497.
- SVOBODOVÁ, H., VĚŽNÍK, A. 2011: Impacts of the Common Agricultural Policy of the European Union in the Vysočina Region (Czech Republic) by the View of the Farmers. *Journal of Central European Agriculture*, Zagreb: University of Zagreb, Vol. 12, No. 4, od s. 726–736, 11 s. ISSN 1332-9049.
- TURNOCK, D. 1997: The East European economy in context: communism and transition. Routledge, London, 425 pp. ISBN 0-4150-8626-4.
- VĚŽNÍK, A., BARTOŠOVÁ, L. 2004: Selected regional geographical differences of the Czech Republic agriculture, after the transformation processes. *Agricultural Economics*, Vol. 50, No. 5, p. 207–216.
- VĚŽNÍK, A., KONEČNÝ, O. 2011: Agriculture of the Czech Republic after Accession to the EU: Regional Differentiation. *Moravian Geographical Reports*, Brno: ÚGN, 19, 1, od s. 50–60, 11 s. ISSN 1210-8812.
- Zemědělství 2007* [on-line]. Ministerstvo vnitra, Praha, 2008, [cit. 15. 4. 2009]. Dostupný na WWW: <http://www.mze.cz/attachments/Zemedelstvi_2007.pdf>.
- Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2005 – „Zelená zpráva“* [on-line]. Ministerstvo vnitra, Praha, [2. 3. 2009]. Dostupný na WWW: <<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=73&typ=1&val=38251&ids=0&katId=537>>.

Impacts of the CAP EU on Agriculture Development in Central Part of Dražanská Vrchovina Upland

Michael KRÁL, Petra PALASOVÁ, Hana SVOBODOVÁ, Antonín VĚŽNÍK

Summary: *The Czech agriculture has undergone, especially after the accession to the EU, fundamental changes, the biggest one being significant attenuation of livestock production at the expense of crop production. However, changes in crop production often go through basically undesirable changes that lead mainly to excessive specialization in the production of selected cereal and oil-seed rape.*

Model the central part Dražanská vrchovina upland has its own specifics that arise from its position and its historical development. At the time of the Czech Republic accessed the European Union, ten companies - legal entities that managed about 80 % of agricultural land farmed in the territory. From the original predominance of livestock production was present superiority production plant. The crop production is represented by cereals, especially wheat, but increases sown area of maize and oilseed rape (subsidized crops), while decreasing surface triticale and oats. The situation in cattle breeding is exceptional – while in the Czech Republic cattle fell sharply, in the study area it has grown. The reason is the expansion of extensive farming bound to the EU subsidies. Situation of the pig production is similar to that in the Czech Republic – a strong foreign competition causes the reduction in pigs. Sheep breeding is gaining significance – similar to the extensive cattle breeding it is subsidized as well.

Accession to the EU meant a number of other changes for farmers – positive change is certainty of subsidies that hold Czech farmers in a positive economic result. As the biggest barrier to development, however, appears to be particularly low protection of the domestic market for agricultural products.

Adresa autorov:

Mgr. Michael Král
Přírodovědecká fakulta, Masarykova Univerzita
Kotlářská 267/2, 611 37 Brno
215804@mail.muni.cz

Mgr. Petra Palasová
Přírodovědecká fakulta, Masarykova Univerzita
Kotlářská 267/2, 611 37 Brno
p.palatova@mail.muni.cz

RNDr. Hana Svobodová, PhD.
Katedra geografie
Pedagogická fakulta, Masarykova Univerzita
Poříčí 7, 603 00 Brno
hsvobodova@ped.muni.cz

doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.
Geografický ústav
Přírodovědecká fakulta, Masarykova Univerzita
Kotlářská 267/2, 611 37 Brno
veznik@sci.muni.cz